

Tord berättar

Tord Abrahamsson berättar i juli 1984 för Kerstin Abrahamsson (hans kusin), Gull (hans hustru), Signe (Kerstins syster) och Birgit Nilsson g Tollstam (kusin till Kerstin)

- (Tord) Hon (Hanna) gifte sig med Julius Olsson som var kommen ifrån Tranemåla. Han hade sålt Tranemåla, gården däruppe, till någon baggbölare uppifrån Norrland, det finns i Hushållningssällskapets tidskrift. Baggbölare var sådana som röjde ner allt. Det var innan Skogsvårdsstyrelsen fanns till. Tio-tolv centimeter i brösthöjd, allt som var grövre än det tog dom så gott som rubb och stubb och det kallades för baggböleri. Och den här Julius Olsson, han hade då gott om pengar. Han var ju en under gulderan, det var pengar i bakfickan, och Stenbacka, det köpte Julius Olsson och Hanna utav Sten Lothigius som hade köpt ihop Stenbacka, för det var flera smågårdar. Lagårdarna byggdes av Sten Lothigius för hundrafemtio år sedan, 1840-tal, 1850-tal. Sten Lothigius, var han var kommen ifrån, han var väl lite pamp inne i Karlshamn. Det finns en Lothigius i Västergötland som är släkt. I Jönköping finns en riksdagsman Lothigius honom har jag träffat, och en jägmästare med. Och en Santesson var gift med en Lothigius. Det var ju lite pampar som kunde skaffa pengar och köpa. Det var ju inte så stora belopp, men det var ju inte så små belopp heller på den tiden. Mats Hansa kallade svärsonen för Gulderan, Mats Hansa var Joel i Tostarps svärmor, Hildas mor. Hon hette Elna, men man hörde aldrig något annat än Mats Hansa. Botilda var svägerska till Mats Hansa. Mats Hansson var bror till Botilda på Backagården och dom var komna från Duveryd.

Tostarp (gården) hade gått i kvinnoledet ända sedan 1700-talet. Tararp har också gått i släkten länge och där var en syster till Botilda och Mats Hansson som var gift med ????. Jöns Nilsson i Tararp, en bror till Karl Nilsson, Måns Nilsson också. Gift med en syster från Duveryd, Hanna hette hon.

- (Birgit) Så farfar Joels far stack iväg från barn och hustru till Danmark. Jag har frågat far många gånger var han kommer ifrån och vad det blev av hans föräldrar. Nja han dog väl, sa far, det var mycket svävande. Han talade aldrig om det, han var generad. (Ljug en generation)

- (Kerstin) Dom var nog inte så intresserade av släktförhållande för jag har talat med Berta om hennes anfäder. Jag har försökt med både Berta och Bernice, men det var ingen av dom som visste mer än längre än till Mattis Bengtsson. Dom hade ingen aning sedan.

- (Tord) Mattis Bengtsson, han kom från Elmta. Där fanns också någon som hette Per Bengtsson, och Jonas Bengtsson som var far till Oskar Möller. Han hade en gård som hette Elsebrånemåla. Denne Jonas Bengtsson, hans hustru var född Möller, dom hade kvarn uppe i Hoka någonstans. Så pojkarna tog sig namnet Möller efter mamman. Det var Jonas och Mattis och Sven och så var det en som var lite lustig, Johan Bengtsson. Han var ungarl, han dog före Sven Bengtsson. Han Johan hjälpte väl till i Froarp, jag tror inte han hade något eget ställe.

- (Birgit) Det skulle ha varit en farbror till morfar då?

- (Tord) Ja, men jag har bara ett svagt minne av honom. Däremot Sven Bengtsson minns jag mycket väl, han dog 1920-21 (han dog 1922). När farbror Ragnar och Tyra köpte gården så byggde han huset och tog undan den skiften där. Men den kunde han inte livnära sig på, men han hade ju pengar från gården. Men han hade häst och kor.

- (Kerstin) Det var mantal på den jorden så då kunde han ha kvar sina kommunala uppdrag.

- (Tord) Min farmor Signe dog 1914 och farfar dog 1900. Jag är född 1910. Jag minns farmor. Hon var hemma på kvällen, dom hade ett sammanträde i tröskföreningen. Dom hade en ångtröska i föreningen så Jonsson i Tararp och farbror Ragnar och far och Mattis Nilsson på Ekebergslund, det var liksom lite kalas. Kanske Joel Nilsson var med. Sedan fick hon en hjärnblödning hemma på kvällen så hon dog efter någon vecka, fjorton dagar. Och Gösta och jag, minns jag, var för små för att vara med i kyrkan. Men vi stod i fönstret ute i drängkammaren när likvagnen kom och hämtade. Johan var fem år och han fick vara med.

En annan gång var jag förbannad och stod och skrek i fönstret för att dom inte hade väckt mig när dom skulle åka till julottan. Dom åkte slädar ner och dom hade inte väckt mig. Vi satt kanske uppe till tio, elva på julafton och så var jag fem år. När jag var sex bröt jag benet. Erik, Bertas lillebror, var hemma och lekte 1916. Jag är född den 30 december och då var det barnkalas. Och jag skulle vara polis och bura in dom i tamburen, men Erik gjorde våldsamt motstånd, han var ju lite äldre och jag var ju ettrig och hur det var så föll jag och bröt benet och fick åka till lasarettet. Jo jag minns jag fick åka kibecka (troligen från ryskans *kibitka*), den står kvar i Elsebråne. I en kibecka stod kusken bak och det var ett säte fram och ett säte bak. Det var en promenadvagn, så småungar kunde sitta bak. Det kunde sitta fyra, fem stora och ett par tre ungar i en sådan där. Så det var riktigt trångt och varmt och gott. Jag har kibeckan kvar. Den står kvar i Elsebråne och landån med.

Här ute var det postutdelning varannan dag. Postoskar som vi kallade honom som delade ut posten var far till Elmer och Axel Olsson som körde posten sedan. Han cyklade. Och hans mor hon gick med posten. Hon hämtade posten i Asarum, det var post vid järnvägsstationen. Och sedan gick hon runt varannan dag. Det var inte så mycket post då, inte så mycket tidningar heller. Jag minns Erik Larsson, hans far landstingsmannen Martin Larsson och farfar riksdagsmannen Lars Månsson, dom delade på Allehandan. Den kom tre gånger i veckan. Allehandan var den enda tidningen som fanns då. Och den var ju inte så tjock. Jag har gamla Allehandan kvar från faster Valborgs lysningsannons, min fars och mors bröllopsannons. Jag har en hel låda med tidningar kvar.

Farbror Nils Jonsson hade Veckojournalen och hade låtit binda in dom i böcker. Och så fanns det en annan som hette Var åttonde dag. Veckojournalen fanns redan under första världskriget. Man skulle ju ha gömt sånt där egentligen, men man kan ju inte gömma allt. Fars jaquette och frack. Och mors bröllopsklänning, inte brudklänning, men annandagsklänningen. Den finns kvar.

- (Tord) Far och mor var med på bröllopet när de (Ellen och Karl Svensson) vigdes på Stenbacka och då var det ju stort kalas som det skulle vara, enda dottern och hon var ju änka, Hanna. Jag tror det var prosten Ek som vigde dom. Han skulle tacka för maten på kvällen och då sa far att prosten Ek han tackade för all välfägnad de hade fått och med hänsyn till allt det goda vi har fått idag och den glädje över äktenskapet så måste det vara mycket stort. Det var ju på jävelskap. Och hon var arg som ett bi, hon var ju motståndare till det, Hanna. Han var ju inte direkt önskvärd.

- Blev han en bra bonde?

- (Tord) Ja, bonde kan man väl inte säga, men han var duktig kommunalman. Han lärde sig ju jordbruk, men han hade ju inte någon utbildning för det, men sedan var han på lantmannaskola eller lantbruksskola, jag tror han var där på Dala. Och det var ju gott huvud på honom, så det var inget fel med det.

- Det var ju inte stora jordar till Stenbacka, var det det?

- (Tord) Ja, det var väl ungefär som till Tostarp, 160-70 tunnland, men det var ju välskött för det låg ju i centrum. Och sedan så köptes det ju till en del och såldes från en del.

Dom köpte ju en traktor ihop 1918-19, en Avancetraktor, en av dom första som kom ut, encylindrig. Den dånade som en explosion ungefär. Gubben Santesson köpte en och (August) Dahl och Stenbacka köpte en ihop.

Dom hade ju ägor fram till Granefors, den nuvarande Korpadalén. Där hade ju Santessons åkrar som Göransson inspektoren skulle sköta, och då plöjde dom där med Avancetraktorn. Göransson cyklade kring och skulle se hurdant det gick, och sedan ibland så körde han in till far - det behövde ju drickas en grogg och ta igen sig ett tag och sitta och prata. Det hördes när dom plöjde, det dånade, och ett tu tre småll det till, dom där encylindriga traktorerna. Nu far den jäveln i luften, men det gjorde den aldrig. Dom var ju starka, men dom var ju otacksamma.

- Vilket årtal var detta?

- (Tord) 1918-19.

- Hade dom traktor redan då?

- (Tord) Ja, Avancetraktorer, det var Munktells. Det var en klumpeduns, men sedan kom det ju modernare traktor. Vi köpte vår första traktor 1929, det var ju samma modell som nu ungefär, fastän det var järnhjul.

- Hur många par hästar hade ni på gården?

- (Tord) Fem och ett halvt par - en vagnshäst och fyra, fem par - och tre, fyra fölston så fjorton, femton hästar var det ungefär. Och dom skulle ha mat och passning och rykning.

- (Kerstin) Jag minns en gång dom hade kommit lösa alla hästarna, dom kom i vilt sken ifrån Mobacken och dundrade uppför allén och jag var i trädgården och en del flög in i vår trädgård. Vad jag var rädd, jag glömmer det aldrig. Jag var ju liten då. Jag vet inte om jag hann och rädda mig in.

- (Tord) Ja, dom kunde ju bryta sig ut och bli rädda. Jag minns en gång, det var obehagligt. Det var vinter och dom släppte ut dom på rastbacken för att dom skulle rasta. Om dom stod inne för länge och fodrade kunde dom få korsförlamning som det hette. Och dom var ju rädda för det så dom skulle ut och ha motion. Vi hade ju en rastbacke och dom hade kommit ut därifrån på något vis och hade kommit ut på Långasjön. Och hela hästflocken ut, med nio tio hästar sprang ut på isen där. Det var sedan jag hade övertagit det. Och det var ju väldigt obehagligt och man visste ju inte om isen bar eller brast. Det var på eftervintern. Dom kom hem som väl var med livet allihop. Och gubben där, om ni minns Hälsingabernten...

- Han var alltid full...

- (Tord) Ja, han var inte nykterist precis, men han sa att: Herr Abrahamsson, sa han, det har jag min själ aldrig sett att hästar går ut på isen självmant sådär. Dom trodde det var en åker, och det var på eftervintern. Dom gick uppåt Hoka, mot Långa skäret, och jag var ju rädd att ån hade gått upp. Det var ungefär som när dom gick över Bälten förr i världen, med hästar och...

Ja, det är ju rätt fantastiskt, det var ingen dålig vinter det. Båttrafik och isbrytare, men då var det väl en sträng vinter och ingen trafik. Jag minns vintern 1924, när

farbror Abraham dog. Våren, vintern då, det var en ovanligt sträng vinter. Då kunde dom visst gå till Hanö. Och inga isbrytare. Det frös ju mellan Domsjöholm och den delen som... Dom hade ju inga båtar som kunde gå i isen. Och det minns ju Henry Mattson, han talade om sista kriget, då 1939, krigsvintrarna 41-42.

- Ja, då låg ju hela Östersjön.

- Henry var inkallad då, han var i Karlskrona, och dom körde ut på öarna med lastbilar med proviant.

- (Birgit) Då låg ju massor med infrysta fartyg från England och... Dom fraktade boskap så dom fick nödslakta dom där på båtarna. Det minns jag att vi vandrade ut till dom här skeppen. Och då stod det att flickor från Karlskrona... Det var ju ren nyfikenhet att man gick ut.

- (Tord) Jo, jag minns det var våren, i januari, februari 1918 skulle jag tro. Jag gick ju i skolan i stan. Och då kom det in en tysk båt som hette Worms. Dom hade väl varit i Finland och skulle hjälpa till och kriga med tyskarna och hjälpa finnarna att bli fria från ryssarna. Och det var en båt som höll på att förlisa. Kanske besättningen hade lämnat. I alla fall blev den inbogsrad till Karlshamn, med hästar och mulåsnor ombord. Och dom räddade så många som möjligt, en del var väl döda ombord. Och så minns jag det sattes upp ett tält på Meijerska tomten nere vid järnvägsstationen, det var inga hus där då.

Jag minns att det var cirkus alltid på den tomten när vi var barn. Man körde mot Karlshamns gamla järnvägsstation. Mejeritomten var mejeriets, och så var det järnvägshotellet, och på andra sidan där det nu är ett par hus där var Meijerska/Meyerska tomten. Meijers ägde det i gamla tider. Där sattes upp tält och skaffades mat och proviant så dom fick fodra hästarna och veterinärbesiktigas och sedan blev det auktion på dom. Och jag minns tyske konsuln, Karl Efraim Nilsson. Farbror Johan som var ropare på auktionen ordnade med foder. Det var ju ont om foder, men dom fick foder i varje fall. Och det var stor auktion där det kom hästhandlare från halva Sverige. Det var ju ett par tre hundra hästar och mulåsnor och ett mycket stort evenemang. Det var en glansperiod i Karlshamns historia på den tiden. Det festades på kvällen och det omsattes pengar och det spelades kort. En mejerist som hette Svensson, dom sa han tjänte trettio tusen på kortspel. Det omsattes stora pengar. Det var liksom lite gulaschtider, det var efter kriget. Hade hästarna kostat femhundra kronor före kriget så gick dom upp till fem tusen under kriget. Det exporterades hästar till Tyskland, krigshästar. En fin arbetshäst inköpt för några år sedan kostar sju till åtta tusen. Tänk en ko kostar ju fem tusen. Och maten kostar ju och foder och spannmål och skötsel så dom blir ju inte rika ändå på det. Jag minns far hade ett par hästar, fuxar, dom hade ju hästar att köra koppar (från Granefors) med till stan. Och hämtade koppar och korn och grejer. Han blev bjuden elva tusen för ett par hästar. Men han kunde inte sälja dom för han behövde ju ha dom till jordbruket.

- (Birgit) Far berättade att han under första världskriget körde mjölsäckar svart till Karlshamn. Gärna på morgonen klockan fyra fem eller också efter mörkrets inbrott och lämnade till en bagare där. Och då tjänade nog Joel (hans far) ganska mycket pengar svart. Svart mjöl.

- (Tord) Du vet dom tosingarna bjöd hundra kronor litern för konjak. En flaska konjak kostade två och femtio före kriget. Nu är det såna priser, men det var ju mycket pengar då.

Alla hade ju hästar i stan. Dom måste ju ha hö och halm. Det var maximipris på hö. Och så fick dom inte transportera det utan transportkort. Handlare eller åkare med hästar fick vissa kilo till hästarna och så fick han licens och transportkort på

det. Och så fick han köpa det hos någon bonde. Men det var ju ingen som ville sälja hö för trettio öre kilot när dom fick en krona kilot svart. Men sedan när dom hade det där transportkortet kunde dom köra fyra fem gånger med samma kort – det var ju ingen kontroll på det. Särskilt Henning och dom, det var familjen själva, men far kunde ju inte göra det med lejt folk, lejda karlar. Det hade inte gått, det hade kommit fram. Men far han gjorde på ett annat sätt. Man fick ju inte sälja hö, men han sålde på rot, gräset när det stod och växte, och så köpte A. K. Fernström. Fernströms hade hästar och det kördes sten och sådant. Far han arrenderade Backagården, Toften som det hette, det var fyra och åtta tunnland. Det var en av Asarums största gårdar en gång i världen. Att sälja på rot, det var inget förbud på det. Så då köpte A. K. Fernström halva åkern, och betalade bra för det. Och den andra halvan försökte far sälja till Granefors, men det blev inget med det så vi bärgade det. Det var en lada på Backagården och vi kunde lägga in det där. A. K. Fernström och dom var ju glada för dom hade gott om foder till sina hästar och dom andra fick köpa sitt svart för en krona kilot.

Om avskriften

Jag som 2010 lyssnade på bandet och skrev ner texten heter Ia Johansson – min fader Gunnar var femmänning till Tord.

Jag har i görligaste mån försökt behålla karaktären av talspråk.

Parenteserna i texten är mina egna kommentarer i samråd med Kerstin Abrahamsson och Tords son Anders.

Lomma i oktober 2010